

## 2 – Mülteci Hakları ve Yasal Konumları: Temel Bilgi ve Terimler

**Amaç:** Farklı kategorilerdeki, mülteciler de dâhil olmak üzere, göçmenlerin hakları ve hukuki statüleri ve onlarla çalışmalar yürütürken göz önünde bulundurulması gereken hususlar hakkında bilgi vermek.

### Giriş

‘Sığınma prosedürleri’ genelde karmaşık ve mülteciler için yabancı bir süreçtir ve bu konular ile ilgili sizden tavsiyeler almak isteyebilirler. Ancak, muhtemelen gerekli hukuki uzmanlığa sahip değilsinizdir ve bu gibi soruları cevaplamaya **çalışmamalısınız**. Bunun yerine, mültecilerin daha güvenilir bilgiler alabilecekleri yetkili kurumlara yönlendirmelisiniz (STK’lar, resmi yetkililer, uzmanlar). Bu gibi kaynaklar yerel konumunuzda bulunmuyorsa, bu internet sitesinde bulacağınız listelerdeki kaynaklar (dört dilde mevcut) rehberlik edebilmeniz için yardımcı olabilir.

### İlgili Yetkililer ve Kurumlar

Bilgi edinmek için iletişime geçilebilecek ilgili kurum ve kuruluşlar:

- Göç yetkililerinin yerel veya bölgesel birimleri.
- Merkez/tesis yönetiminden sorumlu kamu kurumları.
- Mülteci kampı yönetimi ile ilgili uluslararası kurumlar:
  - UNHCR** – Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (Çalıştığınız ülkedeki iletişim bilgileri için internet sayfalarına bakınız).
  - IOM** - Uluslararası Göç Örgütü (Çalıştığınız ülkedeki iletişim bilgileri için internet sayfalarına bakınız).
  - Bu alanda çalışan uluslararası STK’lar; örneğin, **Médecins sans Frontières**.
  - Avrupa Birliği Mülteciler ve Sürgünler Konseyi (ECRE); 38 Avrupa ülkesindeki mültecilere odaklanan 90 STK’nin bulunduğu bir Avrupa ağı. **ECRE internet sitesi** bu kurum ve kuruluşların ülke bazında listelerini sunmaktadır.
  - Avrupa Sığınmacı Hukuk Ağı (ELENA), ECRE ağının parçasıdır ve **çeşitli ülkelerdeki avukatların** iletişim bilgilerini sağlamaktadır.
  - Ulusal insani yardım kuruluşları; **Kızılhaç** gibi.
  - Hukuki yetkinlikleri olan uzman çalışanları olan yerel STK’lar.

Avrupa Konseyi, 47 üye ülkesi olan hükümetler-arası bir kurumdur. İlgili üye ülkeler tarafından onaylandıktan sonra, Avrupa Konseyi sözleşmeleri bağlayıcı olur. Göçmenler ve mültecilerle ilgili olarak, Avrupa Konseyi’nin önemli eylemleri genelde siyasi düzeydedir ve üye ülkelerin Bakanlar Kurullarına tavsiyeler, sözleşmeler ve kararlara ek Parlamenter Meclisi’nde düzenli olarak yapılan tartışmaları ve hazırlanan raporları içerir.

## **Mülteciler ile ilgili BM ve Avrupa terimleri ve prosedürleri ile ilgili kısa açıklamalar aşağıda verilmiştir.**

### **Mülteci**

Cenevre Sözleşmesi olarak da bilinen, 1951 yılı BM Mülteci Sözleşmesine göre, “mülteci”, “(...) ırk, din, milliyet, belirli bir toplumsal gruba üyelik veya siyasi görüş sebebiyle zulme uğrama korkusuyla, (...) kendi ülkesinin dışındadır, vatandaşlık hakkına sahip değildir ve bu korkudan dolayı o ülkenin korunmasından faydalanmak istememektedir (...)”

BM Mülteciler Yüksek Komiserliğine (UNHCR) göre; mülteciler, hayatlarına ve özgürlüklerine ciddi bir tehdit olması neticesinde ülkelerinden ayrılmış olan belirli bir insan grubudur. UNHCR; mültecileri, ekonomik veya sosyal nedenlerden ötürü bir ülkeden bir diğer ülkeye gitmiş olan diğer göçmen grupları ile karıştırılmaması gerektiğine dair uyarmaktadır. Mülteciler, hayatlarını veya özgürlüklerini korumak adına kaçmak zorunda kalmış kişilerdir.

(Kaynak: [UNHCR's contribution to the Global Forum on Migration and Development](#), Brüksel, 9-11 Temmuz 2007)

### **Sığınmacı**

Sığınmacı, kendi ülkeleri olmayan bir ülkeden zulme karşı koruma sağlanması amacıyla sığınma talebinde bulunan kişidir. Sığınma talepleri, Cenevre Sözleşmesi veya Dublin III Yönetmeliği gibi uluslararası anlaşmalar ve ulusal yasalar ile düzenlenmektedir.

### **İkincil Koruma**

1951 Sözleşmesine göre; UNHCR mülteciyi ırk, din, milliyet, belirli bir toplumsal gruba üyelik veya siyasi görüş sebebiyle zulme uğrama korkusu olan kişi olarak tanımlamaktadır. Bu tanım geliştirilmiştir ve genelleştirilmiş şiddet veya kamu düzenini ciddi biçimde bozan durumlar nedeniyle, yaşam hakkına, vücut bütünlüğüne veya özgürlüğüne ciddi düzeyde tehdit olması da artık UNHCR yetkisi altında uluslararası korunma için geçerli sebeplerdir.

(Kaynak: i) [UNHCR Statement on Subsidiary Protection 2008](#) ii) [UN High Commissioner - Doc EC/55/SC/CRP, June 2005](#))

### **Dublin III – Uluslararası Korunma**

Önceden Dublin Sözleşmesi olarak bilinen ve 1997 yılında kabul edilmiş uluslararası antlaşma, 2003 yılında Dublin II Yönetmeliği olarak değiştirilmiştir. 2013 yılında ise, üçüncü düzenlemesi ile mevcut zamanda Dublin III Yönetmeliği olarak kabul edilmiştir. Bu yönetmeliği Avrupa Birliği'nin yanı sıra, Norveç, İzlanda, İsviçre ve Lihtenştayn da onaylamıştır. Dublin III Yönetmeliği, uluslararası koruma (AB sınırlarında) taleplerini incelemekten hangi Üye Ülkelerin sorumlu olacağını belirlemek için kriter ve mekanizmaları belirlemektedir.

Kaynak: [European Parliament / Council Regulation \(EU\) 604/2013, June 2013](#):

### **Sığınma Uygulamaları**

Her ülke, kendi sığınma süreçlerini tanımlayabilmek için ilgili uluslararası mevzuatı belirli bir biçimde yorumlamaktadır; ör. sözü edilen süreç, sığınma taleplerinin değerlendirme prosedürleri, kişiye mülteci statüsü hakkı tanıma ya da reddetme veya alternatif bir koruma türü sunma gibi konuları içerir. Geçtiğimiz yıllar sürecinde, alınan kararların etkin ve adaletli olması ve tüm Üye Ülkelerin sığınma taleplerini ortak ve kapsamlı yüksek kalite standartlarına göre değerlendirmesini sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği ortak tedbir ve teminlerin oluşturulması için çaba sarf etmiştir. Sığınma taleplerine ilişkin uygulamalar ülkeden ülkeye, ve bazen de bölgeden bölgeye, farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle, mültecilere ancak hukuk uzmanları

tavsiyelerde bulunmalıdır. [Avrupa Sığınmacı Destek Kurumunun internet sitesinde](#) detaylı bilgisi bulunan bu kurum, Üye Ülkeleri desteklemek için oluşturulmuş bir AB kurumudur ve ortak AB sığınmacı uygulamalarının belirlenmesine katkı sağlamaktadır.

Sığınma uygulamaları ile ilgili [buradan](#) bilgi edinebilirsiniz.

### Göçmen

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), kişinin hukuki statüsü ne olursa olsun, hareketin isteyerek veya istem dışı olup olmaması, hareketin sebepleri veya kalma süresinin ne olduğu kadar olduğuna bakmaksızın, yaşadığı yerden ayrılarak uluslararası bir sınırdan geçmekte olan ya da geçmiş veya ülke içinde yer değiştirmiş olan bir kişiyi göçmen olarak tanımlar.

Göçmenler ülkelerinden farklı sebeplerden dolayı ayrılabilir; bu sebepler arasında sefalet ve çok kötü yaşam koşulları olabilir. Sığınmacıların kabulü uluslararası antlaşmalar ile belirlense de, farklı konumda olan göçmenlerin kabulüne ilişkin hususlar, her devletin kendisi tarafından belirlenmektedir.

Avrupa Konseyi, özellikle Yetişkin Göçmenlerin Dil Entegrasyonu (LIAM programı) kapsamında yaptığı çalışmalara istinaden, sığınmacılar dâhil, göç etmiş, mülteci statüsü veya benzer bir koruma kazanmış kişileri ve 'ekonomik göçmenleri', "göçmen" olarak tanımlar.

Kaynak: [the IOM's Glossary on Migration](#).

### **Göçmenlerin ve Mültecilerin Hakları**

Kişilerin sahip olduğu haklar, hukuki statülerine bağlıdır. Mülteci statüsü edinmek kişisel bir süreçtir ve ülkeye ve sığınma talebi olan kişinin durumuna bağlı olarak, aylar veya daha uzun bir süre sürebilir. Mülteci statüsüne sahip olmak çeşitli hakları ve ek destek tedbirleri beraberinde getirir de (dil kursları gibi), kayıtlı sığınmacılar veya henüz sığınma talebinde bulunmamış olan kişilerin belirli kısıtlılıkları vardır. Bunlardan bazıları:

- Kabul merkezinin sınırları içinde kalmak.
- Şehrin veya bölgenin dışına seyahat edememek.
- Çalışmasına izin verilmemesi.

Ancak; hukuki statüleri ne olursa olsun, herkes barınma, gıda, sağlık hizmetleri ve çocuklar için eğitim gibi temel haklara sahiptir.

### **Göz Önünde Bulundurulması Gereken Hususlar**

Bu listeler, bir gönüllü olarak belli bir mülteci grubu ile çalışırken, göz önünde bulundurmanız ve açıklık getirilmesi gereken hususlara işaret eder. Kendi yerel bağlamınızda geçerli olan mevzuat, yönetmelik ve kurallar hakkında bilgi edinmeniz iyi bir fikir olabilir. Yukarıda belirtilen kısıtlamaları ihlal etmek her zaman hukuk dışı sayılmıyor olabilir. Bu sebeple, bölgenizde mültecilerin yapmasına izin verilen hususların ne olduğunu bilmek önemlidir.

### **Değerlendirme Etkinliği**

1. Gönüllü olmadan önce ne gibi hususları göz önünde bulundurmanız gerektiğini düşünüyorsunuz? Bu hususları not alın.
2. Aşağıda göreceğiniz listeye bakın ve gönüllü olmadan önce mevcut bilgilerinizi ve çalışmaya başlamadan önce hangi konulara açıklık getirmeniz gerektiğini işaretleyin. (Ayrıca bakınız: Araç 10 [Mültecilere Dil Desteği Sağlamak için Gereksinimler Nelerdir?](#)).

| Mülteciler ile çalışan gönüllüler için genel hususlar ile ilgili bir değerlendirme   | Bu konu benim için geçerli değil (v) | Bu konuda bilgi sahibiyim (v) | Bir şey yapmadan bu konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalıyım (X) |
|--|--------------------------------------|-------------------------------|---|
| Mültecileri arabamla bir yere götürebilir miyim/bırakabilir miyim?   |                                      |                               |   |
| Mültecilerin bir şahsın evinde kalmalarına izin verebilir miyim?   |                                      |                               |   |
| Mültecilere ücretli ya da ücretsiz bir iş teklif edebilir miyim?   |                                      |                               |   |
| Birlikte bir yere gezmek amaçlı gidebilir miyiz? Evet ise, bir sorun olursa ne olur? (ör. kaza geçirme, geçersiz bir bilet ile seyahat etme, vs.)                            |                                      |                               |   |
| Mültecilerle veya mülteciler için para toplayabilir miyim? Örneğin, para gerektiren bir hayır etkinliği için, vb.  |                                      |                               |   |
| Kamuya açık bir etkinlik veya bir parti için mültecilerle birlikte yemek hazırlayabilir miyim, veya yiyeceklerin hazırlanması için mültecilerden yardım rica edebilir miyim? |                                      |                               |   |
| Mültecilere tavsiye verirsem ne olur? Doğru olmayan hukuki, tıbbi veya farklı bilgilerin sonuçlarına istinaden yükümlülüklerim nelerdir?                                     |                                      |                               |   |
| Çeşitli konularda yetkilere bilgi verme yükümlüğüm var mı? Evet ise, ne?   |                                      |                               |   |
| Bir konuda emin değilsem, destek veya tavsiye alabileceğim bir yer var mı?   |                                      |                               |   |
| Mültecilerin konakladıkları yere dönmeleri için gereken bir saat var mı?   |                                      |                               |   |
| Barınma merkezinde belirlenmiş yemek saatleri var mı?  |                                      |                               |   |
| Mültecilerin barınma merkezinden dışarı çıkmalarına izinleri var mı, çıkabiliyorlarsa ne kadar uzaklaşabileceklerine dair kurallar var mı?                                   |                                      |                               |   |
| Mülteciler toplu taşıma kullanmalarına izinleri var mı?  |                                      |                               |   |